

Андрій КВАША,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди (м. Харків)*

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ

Проблема булінгу в закладах освіти стає все більш актуальною, що вимагає від учителів наявності спеціальних знань, умінь, навичок та компетентностей для запобігання й ефективного реагування на випадки цькування. Саме педагоги мають найбільший вплив на соціальну атмосферу в школі, класі та взаємодію між учнями.

Однак, як свідчить практика, вчителі нерідко спираються на усталені стереотипи, які припускають, що діти мають самостійно вирішувати конфлікти. У деяких випадках учителі можуть несвідомо звинувачувати жертву в її вразливості або не втручатися, що часто призводить до вкорінення проблеми булінгу.

Такий підхід має низку негативних наслідків. Коли дорослі уникають втручання, свідки цькування можуть почати сприймати бездіяльність як норму, що сприяє поширенню агресії. Діти, які опинилися в ролі жертв, втрачають впевненість у тому, що можуть розраховувати на допомогу дорослих, і почуваються ізольованими. Це посилює їхній емоційний стан і може призвести до довгострокових психічних травм.

У зв'язку з цим постає нагальне питання підготовки майбутніх учителів до запобігання та протидії булінгу в освітньому середовищі.

Для оцінки ефективності підготовки майбутніх учителів до запобігання та протидії булінгу важливо розробити педагогічну технологію, визначити компоненти, конкретні критерії, показники та рівні, які дозволять оцінити здатність майбутнього педагога до провадження такої діяльності.

На нашу думку, критерії підготовки майбутніх учителів до запобігання та протидії булінгу варто розглядати як сукупність ознак і характеристик, які дають змогу оцінити рівень готовності майбутнього педагога до роботи із ситуаціями цькування. Ці критерії охоплюють професійні та особисті якості, вміння і навички, які забезпечують ефективну превенцію, профілактику та втручання у випадки булінгу.

Критерії відіграють ключову роль у проектуванні, реалізації та оцінці освітнього процесу, оскільки вони допомагають стандартизувати вимоги до професійної підготовки фахівців та забезпечують контроль за досягненням програмних результатів навчання.

Показники – це конкретні та вимірні характеристики, що відображають ступінь засвоєння знань, умінь, навичок та компетентностей, необхідних для виконання професійної діяльності вчителя. Вони дозволяють кількісно чи якісно оцінити наскільки ефективно майбутній педагог засвоїв матеріал та опанував професійні вміння. Показники конкретизують критерії та допомагають проводити об'єктивну оцінку рівня підготовки освітян.

Показники можуть відображати знання в галузі психології дітей і підлітків, володіння методами діагностики булінгу, уміння вибудовувати довірчі взаємини з учнями; здатність майбутнього вчителя ефективно спілкуватися з учнями, батьками та колегами, керувати конфліктами та створювати позитивний шкільний клімат; уміння організувати профілактичну роботу в класі, залучати учнів та батьків до профілактики булінгу; знання законів і нормативних актів, що регулюють захист прав учнів, відповідальність за бездіяльність учителя, вміння застосовувати ці знання у практичній діяльності; внутрішню установку вчителя на запобігання булінгу та організацію безпечного та здорового освітнього середовища.

Як було досліджено нами раніше [1], запобігання та протидія булінгу є складником здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів. Більшість науковців схиляється до думки, що її варто оцінювати за трьома рівнями, а саме: низьким, середнім і високим.

За таких умов низький рівень вказує на те, що майбутній учитель має поверхневі знання про булінг та його ознаки, не вміє виявляти та запобігати випадкам агресії серед учнів. Він не може ефективно реагувати на конфліктні ситуації та рідко залучається до профілактичної діяльності.

Середній рівень вказує на поінформованість майбутнього вчителя про види булінгу, володіння базовими навичками комунікації і здатність проводити профілактичну роботу. Однак такий здобувач відчуває труднощі в управлінні конфліктними ситуаціями. Його знання в галузі права та психології можуть бути фрагментарними.

Високий рівень вказує на те, що майбутній вчитель активно залучається до роботи з запобігання булінгу, володіє всіма необхідними знаннями та навичками. Він здатний розпізнавати ознаки булінгу, ефективно керувати конфліктами, організовувати профілактичні заходи, активно взаємодіяти з батьками та адміністрацією школи. Цілком зрозуміло, що в процесі професійної підготовки важливо створити такі умови, за яких майбутні вчителі матимуть змогу постійно підвищувати рівень знань, набувати практичного досвіду та навичок самоосвіти у питаннях розбудови безпечного здоров'язбережувального середовища.

Отже, готовність майбутнього вчителя не лише запобігати конфліктним ситуаціям в освітньому процесі, а й протидіяти їм, вміло аналізувати, залучати до продуктивного діалогу своїх учнів є показниками його професійної компетентності, соціальної та емоційної зрілості.

Список використаних джерел:

1. Кваша А. С. Запобігання та протидія булінгу як компонент здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2024. Вип. 93. С. 19–23.